

Budapest

Tíz kerület, tíz képben

IX.

(Reggel háromnegyed hét. Az októberi nap átsüt a párákon, s aranyseprűjével végigseprűzi a kövezetet. Cikóriaszag terjeng körülöttem. A pótkávé reggeli gőze, mely a kis kávémérésekből, lakásokból kiárad, beillatosítja olcsó parfümjével a szegény városnegyedet, s a levegőben mint valami különös ébresztő zeng. A többi városnegyed alszik. Amint áthaladtam a Krisztinavároson, a Lipótvároson, a Belvároson, azok még nyújtózkodtak ágyukban, tollászkodtak, dörzsölték szemüket, de az éber, szorgalmas Ferencváros már talpon volt. Porolta, kefélté az udvarok negyedik emeletén gyári szőnyegeit, reggelizett a kávéházban, pálinkát ivott a pálinkamérésben. Pékfiú talpig fehérén rohant ki egy üzletből, mint egy bohóc. Az Üllői útba torkolló mellékutcában álltam, mikor találkoztam ismerőssémmel.)

(Mit keresel itt ily korán?)

– Úti benyomásokat, Budapestet.

(Hiszen eléggé ismered.)

– Épp ezért. Úgy akarom megismerni, mint ahogy arcomat szemlélem a tükörben, tágra meresztve a szemem, hogy lássam azt az embert, ki én vagyok. Ha megszoktam, annál nehezebb, annál érdekesebb.

(Semmi különöset sem fogsz látni.)

– Tudom. Nem is akarok. Én fölkapom, amit a véletlen leejtett, az aszfaltról szedegetem föl hétköznapi élményeimet. Budapestet meg akarom lepni, rajtaütni egy óvatlan pillanatban.

(Mit láttál eddig?)

– Kora reggel a kórházakat. Szenderegtek a virradatban, csak ablakaikon lángolt a fény, mely, míg én aludtam, a betegek hosszú éjszakáját, a haldoklók utolsó sóhaját virrasztotta. Aztán az elhagyott sportpályát a ködben. Aztán a

kaszárnyákat, az újoncokat, kik nemrég vonultak be, az udvaron mosdottak a kútnál, sorba álltak, tisztelegni tanultak. Itt lakik az erő.

(Meg a szegénység.)

– De ez más, mint egyebütt. Nem kucorgó hivatalnokszegénység, nem is proletáryomor. Valahol a kettő között van, a középen. Akik viselik, már beletörődtek, elhelyezkedtek benne, járnak fakó kifőzéseikbe, savanyú cukrászdáikba, s a mindennapi gondok eltakarják szemhatárukat, eszükbe sem jut, hogy másképp is lehetne. Nem érnek rá.

(Nézd, érdekes, neked való. Fölrás az ütött-kopott kapun: *Jó modorú fiatalembernek egy ágy kiadó*. Mit nevensz, kérlek?)

– Azt, hogy a kívánság nagyralátó. Miért legyen „jó modorú” az a fiatalember, ki ágyra jár, kinek a földgolyón csak egyetlen szilárd pont van, az ágya, melyet bérbe vesz, s elhagy, mihelyt fölkel a nap? Talán mindjárt gróf is legyen az illető? Talán angolul is folyékonyan beszéljen? Nem, barátom, ez túlzás. A szegénység illetlen követelődése.

(Vedd számba, hogy a bizalmatlanság jogos. Itt élnek a híres csirkefogók.)

– Nemigen látni őket. Legalábbis nem viselnek vörös sálát, züllött kalapot, jelmezt, mint színpadjainkon. Egyszerűen nincstelen legények, ezüst óralánccal. Egy öreg rikkancs, ki a széken ülve, bőrkesztyűben áruja újságjait. Fázó leányok, berlini kendőben. Bús, facér alakok. Mindössze ennyi.

(Ebben a földszintes szobában beteg fekszik. Fekete hajú, sovány férfi, fehér párnákon. Láza lehet, mellette vizescsöbörben a borogatás. Felesége gyűrt arccal, álmosan a szobát szellőzteti, az ablakba teszi a dunnát. Tyhű, végigmér bennünket.)

– Mert gyanúsak vagyunk. Sohase haragudj. Ez az asszony nem tudhatja, hogy nincs-e a kabátunk alatt két konyhakés, s a következő pillanatban nem ugrunk-e be, kiirtva őt és egész családját. Nyugtassuk meg őt. Siesünk tovább. Igaza van. Vigyázni kell manapság.

(Rettenetes kor.)

– Annak, aki öregszik. Lásd, ezek a fiúk, kik most lépnek ki hónapos szobájukból a körútra, vidámak, sugárzanak a boldogságtól, sohasem látták szebbnek az életet. Álomtól kövér arcuk elégedett, rózsaszín. Úrias nádpálcát lógáznak. Orvosnövendékek. A klinika felé igyekeznek. Pár napja boncolták első hullájukat, s ez a tudat büszkévé, kissé cinikussá és nagyon önérzetessé teszi őket. Az egyik felöltőjéből emberi csontok fityegnek, a sípcsont és a szárcapocs. De füttyörész. Ifjúság, halhatatlan ifjúság. Üllői úti fák.

(Láttad? Itt az van kiírva: *Étkezde*.)

– Nagyon helyes. Kétségbeesnék, ha a rossz magyar képzőket végképp elfelejtenék. Mennyire jellemzőek néha. Ez a gyatra szó, mely mintha margarinnal lenne elkészítve, figyelmeztet a vendéglő stílusára, s oly szomorúságot áraszt, melyre a legnagyobb költő sem képes. A fájdalom sír belőle. Bizonyos emberek oly szegények, hogy nekik még a jó szavakra sem futja, ennél fogva uraságoktól levetett múlt századbeli kifejezéseket használnak, melyeket zsbivásáron vettek, féláron.

(Micsoda zaj ez?)

– A vásárcsarnok. Budapest gyomra. Az korog ily viharosan. Úgy érzem, hogy ez a legtestibb városrészünk. Minden együtt van benne, ami élethez és halálhoz szükséges, kórház, sportpálya, hullaház, raktárak s az ételkészítési kúpjai, gúlái, hegyei, melyek szinte az égig magasodnak. Fővárosias, de vidékies is. A tagbaszakadt rakodómunkások, az egészséges székálló legények, az erőszakos kocsisok olyanok, mint a pesti atléták, s a kofák, kik hajnalban Kispestről, Pesterzsébetről, Kossuthfalváról jöttek, a vidéket jelentik, bizonyos agyafúrt pesti tapasztalattal. Ők etetnek bennünket. Öntudatosak, rátartiak is. A város e vastag, tápláló anyjai a közeli kocsmákban elterpeszkedve számlálják százezreseiket, pörköltet früstökölnek, s óriás kenyérdarabokkal törlik ki hagymás zsírtól vöröslő tányérjukat. Csizmát hordanak. Majdnem férfiasak. Egy angol szüfrazsett nem ily önálló.

(Visszamenet benézek a Bakáts téri templomba. A templom elhagyott. Csak két ministráns fiú meg a sekrestyés szorgoskodik a főoltár előtt. A földre fekete lepleket teregetnek, gyertyákat gyújtanak, gyászmise lesz. Künn három koldusasszony kuporog a hideg kövön, s aki belép a templom előcsarnokába, akár felnőtt, akár gyerek, ekképp üdvözlök: „Kezét csókolom.” Úgy látszik, ez az üzleti elvük. Vele figyelmeztetik az érkezőket jelenlétükre s az alamizsnálkodás kegyes kötelességére. Hangos, ferencvárosi koldusasszonyok. Nincs bennük semmi titokzatosság, mint a régi szegényekben, kik csöndjükkbe, imájukba, rongyaikba temetkeztek, s a homályban árnyakként mozogtak, míg valaki döbbsen észre nem vette őket. A XX. században élnek, s alkalmazkodnak hozzá. Hangjuk, mint a cselédeké, kik a távozóknak eszébe juttatják a borraivalót: „Kezét csókolom, kezét csókolom...”)

(*Pesti Hírlap*, 1925. október 18. – H, 369–372. old.)